

© Пальчинська М. В.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаев А. Г. Патриотизм и интернационализм советского человека.—2-е изд., перераб. / А.Г. Агаев.—М.: Сов. Россия, 1975.—352 с.
2. Гегель Г. Энциклопедия философских наук.—Т.3. Философия духа — М.: Мысль, 1977.—471 с.
3. Добролюбов Н.А. Собрание сочинений.—Т.3. / Н.А. Добролюбов.—М. — Л.: Худож. лит., 1978. — С. 225—335.
4. Ильин И.А. Путь духовного обновления // И.А. Ильин Собрание сочинений / Сост. и коммент. Ю.Т. Лисицы.—Т. 1.—М.: Русская книга, 1993.—С. 39—282.
5. Ленин В. И. О национальной гордости великороссов // Ленин В.И. Полное собрание сочинений.—5-е изд.—Т.26.—М., 1963.—С. 107—112.
6. Макаров В.В. Отечество и патриотизм: логико-методологический анализ / В.В. Макаров.— Саратов: Изд-во Саратовского Ун-та, 1988.—160 с.
7. Соловьев В. Патриотизм / В. Соловьев // Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона.—Т. 23.—СПб., 1898. — С. 36—37.
8. Чернышевский Н.Г. Очерк гоголевского периода русской литературы // Чернышевский Н.Г. Избранные философские сочинения / [Общ. ред. М.М. Григорьяна]. — М.: Госполитиздат, 1950. — Т. 1. — С.408—496.

Пальчинська М. В. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Одеського національного медичного університету.

УДК 141.7+141.811

ВІРТУАЛЬНА СКЛАДОВА ТРАНСФОРМАЦІЙ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

У статті розглядається віртуалізація як фактор впливу на соціальну реальність. Особлива увага приділяється кореляції між віртуальною реальністю та трансформаціями, які відбуваються у сучасному соціумі.

Ключові слова: *віртуалізація, трансформації, віртуальна реальність, соціум, соціальна реальність.*

ВІРТУАЛЬНА СОСТАВЛЯЮЩАЯ ТРАНСФОРМАЦИЙ СОВРЕМЕННОГО СОЦИУМА

В статье рассматривается виртуализация как фактор влияния на социальную реальность. Особенное внимание уделяется корреляции между виртуальной реальностью и трансформациями, которые происходят в современном социуме.

Ключевые слова: *виртуализация, трансформации, виртуальная реальность, социум, социальная реальность.*

VIRTUAL COMPONENT OF TRANSFORMATION OF MODERN SOCIETY

The article discusses virtualization as a factor of influence on the social reality. Special attention is paid to the correlation between virtual reality and the transformations that take place in modern society.

Keywords: *virtualization, transformation, virtual reality, society, social reality.*

Сучасному соціуму притаманний стрімкий розвиток інфокомунікаційних технологій. Це зумовлює поширення у функціонування суспільства новітніх технологій, зокрема, глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, яка сприяє формуванню особливого середовища, що здійснює значний вплив на існуючу систему соціальних відносин – віртуального простору.

Актуальність дослідження полягає у виявленні кореляції між віртуалізацією та трансформаціями, яким підпорядковується соціум, а також виокремленні місця, яке відводиться віртуальній реальності у функціонуванні суспільної системи, тобто реальності соціальної. Особливу значимість у даному контексті набуває осмислення впливу віртуального простору на різні

комунікаційні рівні (міжособистісний, міжгруповий та інституційний), а також віртуальної реальності як особливого типу суспільного та індивідуального буття, джерел і способів її породження, специфічних властивостей, особливостей і закономірностей функціонування.

Ступінь наукової розробки проблеми. У соціально-філософському ракурсі розгляд вищеокресленої проблематики здійснювався переважно крізь призму онтології та має співвідношення із питаннями взаємодії реального та потенційного. Ці питання аналізувалися у роботах Абдеева Р., Скворцова Л., Носова Н., Пивоварова Д., Розіна В., Хоружего С., Юхвид А. та ін.

Кіберпростір як гіперреальність досліджувався Барлоу Дж., Беллом Д., Тоффлером Е., Леммом С., Ємелінім В., Дацюком С., Івановим Д., Войскунським А., Корольовим С. та ін. Особливості Інтернету як комунікативного простору розглядалися Почепцовим Г., Засурським І., Цуладзе А.

Стрімкий перебіг глобалізаційних процесів у сучасному світі посилює значущість інформації та інфокомунікаційних технологій, які дозволяють максимально активізувати інформаційний обмін. Доступність цих технологій дає можливість окремому індивіду, соціальній групі та суспільству у цілому стати учасником глобального інформаційного простору. Впровадження інформаційних технологій призводить до інформатизації суспільства, що, в свою чергу, служить передумовою переходу світового співтовариства до якісно нової стадії суспільного розвитку, тобто – інформаційного суспільства.

Збільшення ролі інформації та широке впровадження в усі сфери життєдіяльності соціуму інформаційних технологій стимулює інформатизацію суспільства, яку можна визначити як «сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки» [2]. Тобто це системний процес оволодіння інформацією як ресурсом управління й розвитку за допомогою широкого впровадження засобів масової комунікації й інформації з метою створення інформаційного суспільства й на цій основі - подальшого продовження прогресу цивілізації. Інформатизація суспільства - глобальний процес, особливість якого полягає насамперед у тому, що домінуючим видом діяльності в соціальній сфері є будь-які операції з інформацією (збір, нагромадження, обробка, зберігання, використання, передача та ін.) за допомогою комп'ютерних технологій та інших різноманітних засобів інформаційного обміну, тобто новітніх інформаційних технологій, які забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних та доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування та охоплюють нові сфери людської діяльності. Відзначається високий ступінь впровадження інформаційних технологій як у професійній, так і в повсякденній діяльності. Поряд із цим виникає актуальна проблема виявлення й оцінки можливих соціально-психологічних наслідків інформатизації, яка впливає й на «некомп'ютеризовані види діяльності» [5, С.3], а також на особистість людини в цілому.

Зростання ролі інформації в житті суспільства спричинило не тільки різноманітні соціальні перетворення, але призвело до виникнення численних суспільствознавчих теорій, наприклад, концепція «постіндустріального суспільства», концепція постмодернізму, концепція «технотронного суспільства», теорія «суспільства знання», теорія «інформаційного суспільства» та ін. Сукупність цих теорій актуалізує також філософське осмислення феномену «віртуальності» в якості базового компоненту вищезазначених феноменів, а також провідних засад розвитку інформаційної цивілізації.

Аналізуючи праці футурологів, які досліджували феномен «інформаційного суспільства», виокремлювали його провідні риси та робили прогнози щодо його становлення у масштабах світового соціуму, слід зазначити, що більшість цих прогнозів залишилася на рівні теоретичних концепцій. Тому останнім часом у царині суспільствознавчих наук усе частіше для характеристики сучасного соціуму використовують термін «віртуальне суспільство», оскільки комп'ютерні системи, зокрема, глобальна комп'ютерна мережа Інтернет, кардинально трансформують принципи функціонування соціальної реальності та буття окремої особистості шляхом перенесення багатьох аспектів життєдіяльності у віртуальний простір. Вони породжують більш складну реальність – віртуальну картину світосприйняття, тобто сукупність поглядів на місце людини у суспільстві, ціннісні орієнтації тощо.

Теоретичне дослідження феномену віртуальної реальності охоплює цілий ряд наук, але саме соціально-філософське його осмислення в змозі комплексно розкрити значення феномену

«віртуальної реальності» у сучасному суспільстві та виокремити його роль у тих видозмінах, яким воно підпорядковується. Можна констатувати, що явища, які відносяться до віртуальної реальності, постають в якості складного соціального феномена, який надає істотний вплив на подальший розвиток сучасної цивілізації. Також необхідним є розгляд тих процесів, які базуються на застосуванні техніко-інформаційних систем, обумовлюючи глобальне функціонування віртуальної реальності: «Вивчення віртуальних процесів являє собою дуже актуальне та важливе наукове завдання, оскільки воно надає адекватне розуміння нашої сьогоденної реальності інформаційного суспільства та відкриває можливості для її осмисленого та цілеспрямованого розвитку» [9, С.103].

Зазвичай під віртуалізацію розуміється «процес заміщення різними засобами реальних процесів, потенційними просторово-часовими відносно самостійними образами, виступаючими як альтернатива і продовження об'єктивного світу, який рефлексується суб'єктом з різним ступенем достовірності, вірогідності, і в рамках якого людина може вступати у взаємодію з іншими, сформованими його уявою, суб'єктами» (Іванов, С.24). В умовах сучасності віртуальна реальність відбивається на процесах індивідуальної соціалізації, внаслідок чого відбувається конструювання віртуальної особистості, у якій свідомість, мислення, цінності, діяльність набувають перетворений характер, а людина нерідко стає залежним від віртуальної реальності.

У контексті сучасної епохи віртуальна реальність переважно ототожнюється із комп'ютерною реальністю, характерною рисою якої є візуалізація інформації. За рахунок віртуалізації як процесу, який властивий сучасному соціуму, також відбувається формування нового соціокультурного середовища – глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, що спричиняє інтенсифікацію соціокультурних перетворень: «виникнення гіперпростору мережі Інтернет є результатом використання суспільством нових форм комунікації...Зміна суспільства розглядається як структурна диференціація системи внаслідок появи у ній нових елементів - віртуальних аналогів реальних комунікацій» [3, С. 25].

Категорія віртуальності вводиться через опозицію субстанціальності й потенційності. Згідно із визначенням Хоружія С.: «Віртуальна реальність суть недо-виникаюча подія, недо-родженне буття» [8, С. 55]. Комп'ютерна віртуальна реальність відрізняється від інших видів віртуальної реальності тим, що кіберпростір дозволяє моделювати її на власний розсуд користувача, тоді як переживання іншої реальності, яка будується за допомогою читання книг, перегляду фільмів тощо, розвивається згідно законам, поставленими ззовні.

Значущість Інтернету в житті сучасного суспільства, як і в повсякденній діяльності окремої людини дуже значне. Можна прогнозувати його подальший розвиток, що привертає увагу до Мережі не тільки як до соціального явища, але й дозволяє аналізувати його взаємозв'язок із іншими суспільними інститутами - політикою, економікою, сферою дозвілля, психологією, релігією тощо.

Глобальність віртуалізації дозволяє поглянути з якісно нової сторони на роль цього процесу як фактора, що обумовлює соціальні зміни: інтеграція віртуальної реальності із реальністю соціальною спричинила утворення суто мережевих патернів (наприклад, мережевої мови, віртуальних релігій, маргінальних груп, діяльність яких здійснюється переважно або виключно у віртуальному просторі та ін.), що дозволяє констатувати інваріантне розширення і ускладнення соціокультурного середовища.

Також віртуалізація породжує ряд елементів у різних соціальних сферах, які притаманні лише віртуальної реальності, які, в свою чергу, істотно впливають на невіртуальний соціум. Як вже було зазначено, інтенсифікація персональних підключень до кіберпростору призводить до виникнення віртуалізації світосприйняття – так можна умовно позначити систему поглядів на сучасний світ, у якому не тільки відбувається конвергенція реального та віртуального, але й екстраполяція феноменів віртуального простору у повсякденне соціальне буття (наприклад, у США послідовник пародійної інтернет-релігії – Великого Макаронного Монстру – змусив уряд розширити його права у зв'язку із релігійними переконаннями. Йому було дозволено сфотографуватися на посвідчення водія з дуршлагом на голові, що відповідає його релігійним уявленням). Цей приклад дозволяє прогнозувати подальше розширення меж віртуального у сучасному суспільстві. Можна, таким чином, зробити висновок, що навколишнє нас повсякденна реальність у все більшій мірі віртуалізується: у всіх базових елементах соціальної структури (культури, мистецтві, релігії, економіці, політиці та ін.) здійснюється адаптація до нових умов функціонування, оскільки віртуалізація значною мірою прискорює життєдіяльність суспільного та індивідуального універсуму за допомогою нових просторово-часових критеріїв.

Віртуальна реальність також може конструюватися для коректування проблемних моментів соціальної реальності (тут у разі приклада можна навести віртуальні проекти, які спрямовані на рішення актуальних соціальних проблем, таких як безпритульні діти, інфіковані ВІЛ/СНІД, інваліди та ін. соціальні групи, задовольнити потреби яких на державному рівні неможливо внаслідок неефективної соціальної політики уряду України), а також стати засобом ефективною соціальною адаптації.

Віртуалізація актуалізує також проблему соціальної адаптації до нового інформаційного середовища. Однією з перспектив формування людини в умовах віртуалізації вважається повна або часткова апатія до реального світу й надмірна включеність у віртуальну реальність, як наслідок – «абсолютна соціальна аутичність» [1]. Такі категоричні припущення в цей момент залишаються в більшості випадків у теоретичній площині. Індивід виконує соціальні ролі, і поки існує суспільство, що має таку структуру, як зараз, людина однаково буде змушена виконувати соціальні ролі й мова про повну соціальну аутичність йде тільки в крайніх випадках. У цьому контексті доречно лише сказати про віртуалізацію дозвілля, оскільки комп'ютерні технології забезпечують приголомшливі аудіо-візуальні ефекти й стають більш привабливими для певної соціальної категорії (наприклад, для підлітків).

Найчастіше при аналізі феномена віртуальної реальності вона протиставляється реальності офф-лайн, однак це не зовсім коректне протиставлення: віртуальний простір може значно впливати на соціальні процеси та посилювати реальну соціалізацію.

Віртуалізація істотно змінила темпи духовно-культурного життя суспільства, піддала істотною зміни сам життєвий світ людини: «програми комп'ютерного перекладу сприяють подоланню мовного бар'єру, програми створення музичних творів прискорюють їх появу, графічні додатки дають величезні можливості для художньої творчості, комп'ютерні мультимедійні енциклопедії та словники істотно розширюють людський кругозір» [9, С.103-104].

За допомогою сучасних технологій здійснено не тільки проектування нових соціально-культурних форм з принципово іншими властивостями, але і створення цих форм в реальності соціальної. На сьогодні людина одночасно включена у дві взаємопов'язані реальності, взаємовплив яких має величезний трансформаційний потенціал, а наслідки поки неможливо спрогнозувати повною мірою: «... мислення людини, який проводить багато часу в інтернеті, трансформується... Людина змінюється інтелектуально, мотиваційно, психологічно. При цьому змінам підпорядковані навіть базові розумові механізми» [4, С.113]. У даному контексті доречно лише говорити про окреслення певних тенденцій, які будуть суспільній системі у глобальному масштабі.

Розвиток інфокомунікаційних і комп'ютерних технологій, які спричиняють віртуальну реальність, сприятимуть її подальшій інтеграції з базовими елементами соціальної структури, що в більшій мірі актуалізуватиме проблему впливу віртуалізації на систему суспільних відносин та визначення адаптаційного потенціалу суспільства в цілому і людини зокрема стосовно до нових умов.

Завершуючи розгляд обраної теми, слід виокремити наступне.

Глобальне впровадження комп'ютерних технологій по всьому світові призводить до функціонування віртуалізації як самостійного в певній мірі явища, яке обумовлює кардинальні зміни у багатьох сферах соціальної структури.

Самореалізація особистості у віртуальному просторі може здійснюватися як через перенесення у віртуальний простір вже напрацьованих у реальності параметрів, або через реконструкцію соціальної ідентичності й «осмислення ціннісних орієнтирів своєї діяльності через формування себе у віртуальному просторі як активного суб'єкта, тобто через віртуальну реконструкцію персональної ідентичності» [1]. Таким чином, сьогодні людина може бути водночас суб'єктом як соціального, так і віртуального співтовариства.

Віртуалізація веде до формування особливого типу світосприйняття, обумовленого виникненням віртуальної картини світу та інших явищ, які потребують розробки нових методологічних засад наукової рефлексії, у тому числі й у соціальній філософії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белинская Е. Стратегии самопрезентации в Интернет и их связь с реальной идентичностью / Е. Белинская, А. Жичкина // [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://flogiston.ru/projects/articles/strategy.shtml>

© **Пастушенко О. В.**

2. Закон України «Про Національну програму інформатизації» // Відомості Верховної Ради. — 1998. — №27-28. — С.181.
3. Иванов Д. Виртуализация общества. Версия 2.0. / Д. Иванов. — СПб.: «Петербургское Востоковедение», 2002. — 224 с.
4. Королев С. Параллельная жизнь: человек в интернете/ С. Королев // Ф.н. — 2010. — №9. — С. 112—129.
5. Кучинский С. Что придет на смену индустрии современных технологий? / С. Кучинский // ЗН. — 2001. — №46. — С.3.
6. Ракитов А. Философия компьютерной революции / А. Ракитов. — М.: РАН ИНИОН, 1991. — 287 с.
7. Скворцов Л. Информационная культура и цельное знание / Л. Скворцов. — М.: РАН ИНИОН, 2001. — 288 с.
8. Хоружий С. Род или недо-род / С. Хоружий // В.ф. — 1998. — №6. — С. 53-68.
9. Юхвид А. Виртуология. Онто-философские аспекты/ А. Юхвид // Ф.н. — 2010. — №9. — С. 103—112.

Пастушенко О. В. – старший преподаватель кафедры философии, политологии, психологии и права Одесской государственной академии строительства и архитектуры.

УДК: 126+34+027

РОЛЬ СМІ В ФОРМИРОВАННІ ПРАВОСОЗНАННЯ

Через електронні СМІ в правосознанні можуть формуватися стереотипи вседозволеності, відсутності відповідальності за свої поступки. Умислене искаження інформації в СМІ приводить до розвитку різних проявів деформації правосознання, втраті почуття патріотизму, розуміння обов'язку та відповідальності перед своєю країною.

Ключові слова: правосознання, інформація, СМІ, маніпулювання свідомістю.

РОЛЬ ЗМІ У ФОРМУВАННІ ПРАВОСВІДОМОСТІ

Через електронні ЗМІ в правосвідомості можуть формуватися стереотипи вседозволеності, відсутності відповідальності за свої вчинки. Навмисне викривлення інформації в ЗМІ призводить до розвитку різних проявів деформації правосвідомості, втрати почуття патріотизму, розуміння обов'язку та відповідальності перед своєю країною.

Ключові слова: правосвідомість, інформація, ЗМІ, маніпулювання свідомістю.

ROLE OF MEDIA IN THE FORMATION OF LEGAL AWARENESS

Through the electronic media in legal awareness stereotypes of permissiveness, lack of accountability for their actions can be formed. Fraudulent misrepresentation in the media leads to deformation of the various manifestations of consciousness, loss of sense of patriotism, understanding and responsibility towards one's country.

Keywords: legal awareness, information, mass media manipulation of consciousness.

В эпоху мировой глобализации уникальное влияние на развитие позитивного или, напротив, деформированного правосознания оказывают СМИ. Информация и информационный обмен приобрели в современном обществе глобальный, всепроникающий характер. Информация стала универсальным товаром потребления и универсальной ценностью. Компьютерные технологии и современные СМИ значительно расширили доступ к информации, сферу ее выбора, создали возможность отстранения от традиций, отказа от автоматического следования образцу, заданному социальной средой. Вместе с созданием современных информационных систем приведен в действие механизм «символического» влияния, в основе которого лежит способность его привилегированных представителей через систему контролируемых ими институтов социализации внедрять в массовое